

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 09.12.20

Hyttebok

(_sjanger, _sakprosa) Ei bok som befinner seg på ei hytte, og som brukes til å skrive inn minner og hilsener etter opphold på hytta. Boka har i utgangspunktet blanke, ubeskrevne ark.

Hytteboka ligger framme for gjestene, eller eieren av hytta skriver selv i den, og den byttes ut når den er fullskrevet. Innførslene i den blir datert (eventuelt bare “påsken 1994” e.l.), og forteller vanligvis om aktiviteter og sysler som noen har drevet med på hytta. Det skrives om hva de som er på hytta gjør, hvilke gjester som har kommet, hvordan været har vært og lignende. Det forekommer også tegninger og små dikt, innlimte bilder m.m.

“Hyttebok-sjangeren står i en særstilling i norsk skriftkultur. Knappt noe annet tekstlig uttrykk er like tradisjonsrikt og regelbundet, både i form og innhold. [...] en ekstrem detaljrikdom om ankomsttider, vær, vedlikeholdsarbeid og måltider [...] Vi skriver om ferien sånn vi skulle ønske den hadde vært, skamløst idylliserende. I det minste underslår vi de mindre hyggelige aspektene. [...] Og hvor interessant er det egentlig å nedtegne metrologiske fakta for ettertiden? Bryr noen seg om at det var overskyet 20. juli 1988? Sett som slektskrønike har hytteboka sin funksjon, selv om skjønnmalingen også her skygger for de faktiske omstendighetene. [...] Selv rødmer jeg litt over at jeg med sirlig løkkeskrift har skildret diareen jeg hadde på Kråkerøy i fjor sommer, entusiastisk over at jeg dermed fikk kvalitetssikret det nye vann- og avløpsanlegget.” (Trude Lorentzen i *Dagbladets Magasinet* 18. juli 2009 s. 55)

Gjester kan bli bedt eksplisitt om å skrive i hytteboka. Ros av hytta og området den ligger i er vanlig når besøkende skriver. Teksten rettes da ofte til eieren av hytta. Hytteeieren kan senere lese i hyttebøkene sine for nostalgis skyld eller for å lære dem som har skrevet i den bedre å kjenne. Bøkene gir også informasjon om hverdagsvaner, naturopplevelser osv., og har dermed verdi som historisk kilde.

“Send oss hytteboken din! Oppfordringen kom fra statsarkivet i mars [...] Statsarkivene har et langsiktig perspektiv på innsamlingen av hyttebøker, ifølge Rege [Magne Rege ved Stavanger statsarkiv]. Håpet er at de til slutt skal kunne danne et bilde av hvordan dagliglivet i Norge har vært og slik muligens avdekke geografiske skjevheter. [...] Summen av hyttebøkene er en kulturarv som vi ønsker

å bevare. Det er en del av vår identitet [...] [innsamlingen er viktig] for å kunne se hvordan folk tenkte før. Vi har pr. i dag for lite materiale om folks daglig- og ferieliv. Hytteferie er noe som særpreger Norge, og for mange kan det virke som om det som blir skrevet ned i bøkene er trivielle ting, men det er vi ikke enig i. [...] Tove Gulsvik, administrerende direktør i Norges husflidslag, har hyttebøker som har gått i arv i flere generasjoner, og syns ikke det er rart at statsarkivet har fått inn få hyttebøker. - Hytteboken tilhører familien, og på mange måter er den en familiekrønike. Det står mye om tradisjoner og hvordan ting ble gjort før. Da min svigermor ble enke, leste hun for eksempel gjennom hytteboken for å memorere livet bakover. [...] og da svigerforeldrene mine døde kopierte vi opp alt som hadde blitt notert ned i hytteboken og ga det til våre barn. Slik fikk de mulighet til å lese familiens historie.” (*Aftenposten* 15. mai 2008 s. 52)

Forskeren Ingun Grimstad Klepp ved Statens institutt for forbruksforskning har brukt hyttebøker i sin forskning: “[D]et er et spennende og meget rikt materiale. Det forteller mye om daglig praksis, følelser og stemninger. [...] De viser hva mennesker før oss har vært opptatt av, hvilke problemstillinger de tenker gjennom og hvordan livet har vært.” (*Aftenposten* 15. mai 2008 s. 52)

“Om ettertida skal dømme oss ut fra hyttebøkene, vil man se en menneskelig tilværelse full av turer og fiske, og hvor det vakre været rammer inn et fellesskap bestående av mengder av hyggelig samvær og skiturer. Det hevder etnolog og forsker ved Statens institutt for forbruksforskning, Ingun Grimstad Klepp. Hun har i flere år forsket på hytteliv og hyttebøker og kan fortelle at hyttebøkene i svært liten grad speiler den politiske virkeligheten vi lever i. [...] Hyttebøkene er for det veldig lille livet [...] At hytta kan være en plage, der den står ute i regn og vind, langt unna og trenger maling og reparasjon, er det liten tvil om, mener poet Arnt Birkedal. I 2007 kom han med diktsamlingen “Hytteboka”, som i tillegg til å være skrevet på samboerens hytte, kretser rundt hytta og hyttelivet. [...] Når hytteboka kom inn i historien, vet ikke Birkedal. Men som en parallell trekker han fram vardebøkene. - De fungerer som en slags fortellinger fra utpostene: Nå har jeg vært her. Hytta er en sånn utpost i periferien av tilværelsen.” (*Klassekampen* 27. mars 2013 s. 44) Ei vardebok er ei bok som befinner seg beskyttet for vær og vind inne i en varde på en fjelltopp, og som brukes til å skrive inn hilsener og minner for dem som ankommer varden.

“Ifølge Grimstad Klepp er det et stort mangfold blant hyttebøkene. Hva slags type bok man får, avhenger av hva slags hytte man har. I den ene enden av skalaen finner vi de private hyttebøkene ment for familiehytta, i den andre de mer overflatiske hyttebøkene til overnattingssteder. - Men også blant de private hyttebøkene er det et stort spenn. Oftest fungerer de som en dagbok, hvor man skriver hva man gjør, hvordan været er, hva man må huske neste gang og sånt – og så unngår man de helt private tingene. Det er nesten som loggboka på en båt, sier hun. Enkelte går andre veier og skriver til hytteboka som de ville gjort til en dagbok. Da blir boka en person i seg selv. Men fortsatt er tekstene knyttet opp til de

tingene man tenker på som typiske hytteaktiviteter, som turer og spill, det som er hyggelig og morsomt, påpeker forskeren. Noen ganger får også hytteboka større og mer utilsiktede konsekvenser. I skatteunndragelsessaken mot tidligere Oslo-ordfører Per Ditlev-Simonsen for noen år tilbake, ble for eksempel familiens hyttebok et viktig bevis. “Tantene i Sveits” som i hyttebøkene ble takket for bidragene til bygging av familiens hytte, viste seg nemlig å være hemmelige kontoer – og Ditlev-Simonsen måtte gå av. [...] Men det kan være irriterende når man føler forpliktelsen til å skrive i en hyttebok, i det minste for å gi et par gode tips, og kjenner at det man skriver kanskje heller ikke bør være fullstendig teit og banalt.” (*Klassekampen* 27. mars 2013 s. 44)

I masteroppgaven *Takk for oss. Vi kommer igjen! Hyttebøker gjennom 100 år. En sjangeranalyse av hytteboktekster ved fire hytter i Stavanger-regionen* (2011) skriver Reidun Irene Bjordal: “Hytteboken har flere likhetstrekk med sjangre som brev, dagbok og reiseskildring. I tillegg tar den også inn i seg andre sjangre. Eksempler på andre sjangre som er innlemmet i hytteboken er dikt, eventyr og i den siste perioden elementer fra media som tabloide overskrifter. [...] Jeg tror at de som skriver i hytteboken gjør det med glede og med et ønske om å formidle både praktisk og nyttig informasjon, og ikke minst for å dele opplevelsene sine med andre. [...] Kjell Helle-Olsen, daglig leder i Stavanger Turistforening, beskriver hyttebokskrivningen som et ritual som er trygt og godt. Folk liker å skrive om hva de har mestret, enten det er fisk som er fisket eller fjelltopper som er besteget. Helle-Olsen påstår at en gjorde seg enda mer flid med hyttebokskrivningen tidligere enn nå.” (Reidun Irene Bjordal i <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/5924/91526767.pdf>; lesedato 01.08.13)

“Bøkernes funksjon er primært å være “hilsningsbøker” hvor gjestene kan skrive vesentlig mer enn det som har med registrering og betaling å gjøre. Her er ikke ferdiglagede felt til innskriving av navn, til/fra og så videre. Til dette finnes egne protokoller/bøker. Tekstene i hyttebøkene i periode 3 [dvs. årene 1986-2010; i Bjordals avhandling] er gjerne lengre enn det tekstene er i bøkene fra de to første periodene [1911-38 og 1951-65]. Årbøkene i DNT [Den Norske Turistforening] og STF [Stavanger Turistforening] har siden starten inneholdt flere detaljerte reiseskildringer fra ulike turer og hytter. Kan den relativt økte tekstmengden i periode 3 ha sammenheng med at formatet er større? Det er mer plass i hyttebøkene i periode 3 sammenlignet med bøkene i periode 1 og 2. I motsetning til i protokollene, er det ikke *påkrevd* å skrive hilsener i hyttebøkene. Enkelte steder etterlyses det imidlertid både fra tilsyn og gjester at flere legger igjen noen ord i hyttebøkene. Dette kan tyde på at det etter hvert nærmest er forventet å skrive i hytteboken. Ikke bare i form av praktiske beskjeder, som i høyeste grad fortsatt gjøres, men også i form av den underholdningsfunksjonen som synes å ha etablert seg i hytteboktekstene i løpet av denne siste perioden. [...] Et gjentakende tema også i denne perioden er betraktninger om været, både av det en vil kalle dårlig og det en vil kalle bra vær [...] I tillegg til været omhandler flere tekster mer eller mindre nyanserte beskrivelser av hvordan turen har vært, og hvor ferden går etter

oppholdet på hytten [...] I periode 3 synes det utbredt å skrive over flere dager dersom en blir sittende værfast. Dette blir til dels grundig redegjort for i enkelte av hytteboktekstene i denne perioden” (Reidun Irene Bjordal i <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/5924/91526767.pdf>; lesedato 01.08.13).

“På Eidavatn har en gjest signalisert temaet for sin tekst med følgende overskrift: “Jeg, en vaskehjelp?” (Hv2/2008). Det meste av den etterfølgende teksten er en grundig redegjørelse for hvordan hytten så ut ved ankomst, og hva vedkommende har utført av vasking og kosting. [...] I tillegg til å etterlyse flere tekster, er etterlysning av flere gjester og folk på fjellet et tema som gjentas i tekstene [...] Ved å etterlyse flere besøkende og flere tekster i hytteboken, formidler gjesten at hytteboken og også hytteoppholdet ville bli bedre dersom flere skriver i den; altså med økt *kvantitet*. Kan hende er dette et signal om at selv om folk søker til fjells for å finne ro, stillhet og uberørt natur, ønsker de likevel å både møte og samhandle med andre mennesker for felles referanser. [...] I periode 3 tar flere seg tid og plass til å skrive en mer eller mindre komplett “oppsummering” av turen og stemningen. Her nevnes gjerne både vær, hvem som er med, stemning, hvor en har vært og hvor en skal videre. Videre er kommentarer om hytten og det å takke for seg, utbredt.” (Reidun Irene Bjordal i <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/5924/91526767.pdf>; lesedato 01.08.13)

“Det er tydelig at hytteboken har blitt et sted hvor en kan ytre meninger om hva som enn er aktuelt. Dette skjer selv om forfatteren vet at mottakerne faktisk må være fysisk til stede på hytten for å få lest teksten. Avsenderne er seg bevisste at det de skriver kommer til å bli lest, og kanskje kommentert. I løpet av nesten hundre år mellom 1911 og 2010, har det skjedd mye i mediehistorien. Dette gjenspeiles også i hyttebøkene. Etter hvert som andre (masse)medier har økt i bruk, ser vi også flere populærkulturelle referanser i hyttebøkene. I periode 3 finnes også etter hvert Internettreferanser til blogger i forbindelse med “Norge på langs”-turer. Likevel kan nok ikke hytteboken konkurrere med for eksempel Facebook og andre sosiale medier når det gjelder å få respons på delte historier. Kan det tenkes at det er OK? Kan det tenkes at det føles fint å ha et saktegående kommunikasjonsmiddel i disse dager hvor “alt” skal være lynende effektivt og bredbåndet ikke kan gå hurtig nok? Vil hytteboken om få tiår bli avlegs; utkonkurrert av digitale og sosiale medier? Eller vil hytteboken fortsatt ligge på plassen sin og langsomt fylles av håndskrevne spor? [...] Det ville også være interessant å intervjuer hyttegjester på tvers av generasjoner. For ikke å glemme de muligheter for forskning som finnes i de private hyttebøkene. Der er det både slektshistorie og hverdagsliv. Jeg ser absolutt muligheter, og ikke minst gode grunner for å finne ut mer om hyttebøkene: disse unike bøkene som samler på de minner vi velger å dele.” (Reidun Irene Bjordal i <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/5924/91526767.pdf>; lesedato 01.08.13)

“I hytteboka skriver vi om været, turen og hva vi har spist. Noen bruker den som kontaktannonse. [...] - Jeg tenkte jeg skulle kaste ut snøret og se hva som skjedde, sier [NN] (26). Det var i fjor høst, da han og en gjeng innsatte fra Oslo fengsel

besøkte Den Norske Turistforenings ubetjente hytte Bøvelstad i Osloområdet, at [NN] kom på ideen om å rykke inn en kontaktannonse i hyttaboken. “Vi er 2 godt voksne gutter som søker 2 spreke turvenninner som kunne tenkt seg noen fine turer i skog og mark! Vi er for tiden i Oslo fengsel. [...]” Dagen etterpå føyer de til: “Vi søker også noen jenter/damer som vil besøke oss, så send gjerne brev”. [...] - Hyttaboken har gjerne fulgt familien i generasjoner. Ofte tenker ikke folk på hvor verdifull den er før de har brann eller innbrudd hytta. Da sier folk ofte at det aller tristeste tapet er hyttaboken. Reidun Irene Bjordal tror også at hyttabøkene kan fungere terapeutisk. - I løpet av arbeidet med masteroppgaven hørte jeg om en kvinne som i sin hyttabok skrev seg gjennom en tøff skilsmisse. De gamle familiehyttabøkene kan brukes som minnebøker. Du kan minnes mennesker som ikke lenger lever, og episoder som du trodde var glemt. For noen kan nok dette være god terapi og en påminnelse om at livet går videre likevel.” (VG 24. august 2012 s. 20 og 24)

Hyttabøker er et sentralt kildemateriale om livet på norske hytter i Marianne E. Lien og Simone Abrams bok *Hytta: Fire vegger rundt en drøm* (2019). “Hyttene er et sted der familie, storfamilie og slekt blir formet. - Å være på hytta er en måte å slektes på eller, som vi kaller det: “å gjøre slekt på”, sier Abram. Hun viser blant annet til hyttabøkene og hvor viktig det er at barnebarnet på to år, som er med for første gang, får tegne i hyttaboka. Alt som skjer dokumenteres og leses neste gang man er på hytta: Om boden hvor de fem fete ørretene som ble til kveldsmat ble oppbevart, om den sommeren det var så varmt. [...] Noen av de som ble intervjuet tok til tårene da de fortalte om barndom og oppvekst på hytta og om hva svigerfar skrev i hyttaboka før han døde.” (<https://forskning.no/partner-samfunnskunnskap-universitetet-i-oslo/forskerblikk-pa-hyttelivet--folk-knytter-sterke-folelser-til-hytta/1318256>; lesedato 26.10.19)

I Bjørn Gabrielsens *Veien ut: En mann, en skog, ett år, ingen plan* (2006), som handler om et år med enkel livsførsel på ei hytte i Nordmarka, nevnes bruk av hyttabok når et kull hundevalper blir født: “Jeg noterer utseende og kjønn pluss uleselige siffer for tidspunkt og vekt i hyttaboka. Lite vet jeg om at i all framtid vil dette gi et alvorlig seriemorderinstrykk på alle framtidige gjester. “Mørk jente 435 0317, mørk gutt 525 0358” og så videre. Det ser ut som en liste over lystdrapofre, med koordinater for deres grunne graver i gran- og bjørkeskogen rundt omkring.” (s. 96)

Invild H. Rishøi ga i 2007 ut novellesamlingen *La stå*. “Én novelle [...] formidler historien gjennom å veksle mellom utdrag fra brevutkast og en hyttabok. [...] hun leser i hyttaboken om den lykkelige barndommen og så kommer han hun pleide å leke med, gutten i nabohytta.” (*Morgenbladet* 12.–18. oktober 2007 s. 39). En av innførslene i hyttaboka i denne novellen, et dagboklignende minne skrevet av den lille jenta som er hovedpersonen, er slik: “kjære sundstua! jeg har fått 5 fisk åg lekt med martin ver dag. jeg har hat det bra. vi har begravt en mus. vi fant en dø mus.

hilsen julie 8 år” (Rishøi 2007 s. 29). Christian Valeurs roman *Steffen tar sin del av ansvaret* (2009) inneholder gjengivelser fra en hyttebok på en oppdiktet hytte.

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>